

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Het mysterie der Godsvrucht is groot

En buiten twijfel, groot is het geheimenis der godsvrucht:

Die Zich geopenbaard heeft in het vlees, is gerechtvaardigd door de Geest, is verschenen aan de engelen, is verkondigd onder de heidenen, geloofd in de wereld, opgenomen in heerlijkheid.

I Tim. 3 : 16.

De wereld viert binnenkort weer Kerstfeest op haar manier. Helaas heeft dat feest met Christus vaak weinig meer te maken. Dat komt ook hierin uit, dat velen van die feestvierders wel even denken aan de geboorte van een menskind in Bethlehem. Maar er geen moment aan denken te geloven in Jezus Christus, die gisteren en heden Dezelfde is en tot in eeuwigheid. Met Oud-en-Nieuw zijn ze „het kind in de kribbe“ al lang weer vergeten. Dat zulk een Kerstfeestviering geen waarde heeft zullen we allen wel toestemmen.

We moeten aan het Kerstfeest maar niet te veel waarde hechten. In de Heilige Schrift wordt ons de viering daarvan nergens geboden en de Kerk heeft het er eeuwen zonder gedaan. We mogen ons er wel in verblijden als bij deze gelegenheid het Evangelie wordt gebracht tot hen, die anders moeilijk te bereiken zijn. Wie weet of het voor hen een kracht Gods tot zaligheid worden mag. Wat dat betreft mogen we met Paulus zeggen: „In elk geval... wordt Christus verkondigd“. Fil. 1 : 18. En wat ons zelf betreft, we mogen herdenken de geboorte van Jezus Christus. Maar dan ook bedenken, dat deze Jezus Christus heeft geleden, is gestorven en begraven, nedergedaald ter helle, opgestaan van de doden, opgevaren ten hemel, zit ter rechterhand Gods, vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden. In die trant spreekt onze tekst ook van Hem, die geopenbaard is in het vlees.

Groot is het mysterie der godsvrucht. Het is wonderlijk, dat we God mogen en kunnen dienen en eren. Daarachter ligt een mysterie, dat wij kunnen verklaren noch begrijpen. Het is een wonder, dat er echte religie mogelijk is. Wie heeft ooit God gezien? Wie heeft Hem getast of waargenomen? Een van de ruimtevaarders moet gezegd hebben, dat hij op z'n tocht door de ruimte God niet ontdekt had. En de Schrift zegt, dat God een ontoegankelijk licht bewoont. Op een andere plaats, dat wolken en donkerheid Hem voor ons oog bedekken. Het ongeloof heeft op z'n standpunt gelijk, dat godsdienst dwaasheid is. Hoe zal men vereren wie men niet kent?

Maar ook voor de gelovigen blijft het een wonderlijk geheimenis, ondoorgrondelijk en onverklaarbaar, dat wij God mogen kennen en eren en aanbidden. Maar toch twijfelen we niet of we kennen God door Jezus Christus. Want Hij heeft ons de Vader verklaard. Hij is God in het vlees.

De St. Vert. heeft: God is geopenbaard in het vlees. De N.V.: Die Zich geopenbaard heeft in het vlees. De oudste handschriften hebben deze laatste lezing. Maar een

latere afschrijver, die schreef: „God is geopenbaard in het vlees“, had de bedoeling wel begrepen. Paulus haalt waarschijnlijk een christelijk lied aan, dat gezongen werd ter ere van Christus. Van wie in Joh. 1 : 14 staat: „Het Woord is vlees geworden en het heeft onder ons gewoond en wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als van de eengeborene des Vaders, vol van genade en waarheid“.

God in het vlees, wie zal dat mysterie verklaren? De Kerk heeft in haar belijdenis hiervan stamelend wat gezegd, maar het blijft stamelen. Hier is geen plaats voor begrijpen, maar voor aanbidden. We kunnen het wonder niet doorzien, alleen maar geloven. Maar het is waar! God heeft zich in Christus geopenbaard. Hij is ons in alles gelijk geworden, uitgenomen de zonde. De Here Jezus heeft een ware menselijke natuur aangenomen. En in zijn leven op aarde, als mens onder mensen, heeft Hij ons Gods genade en waarheid geopenbaard. Wij hoeven niet naar de hemel te klimmen om God daar op te zoeken. Hij is van de hemel gekomen om ons op te zoeken. En Jezus Christus roept ons toe door zijn woord: „Wie Mij gezien heeft heeft de Vader gezien. Ik en de Vader zijn één“.

Hij is gerechtvaardigd door de Geest. Wij denken bij gerechtvaardigd worden aan vergeving der zonden of vrijspraak van schuld. Dat betekent het hier niet. Maar wel, dat Hij door de Geest in het gelijk is gesteld. Door de uitstorting van de Heilige Geest bleek Hij waarlijk Gods Zoon te zijn.

De joden hebben Hem veroordeeld wegens godslastering. Zij ontkenden dat Hij de Zoon van God was. Pilatus geloofde er ook niets van. Jezus Christus leed schijnbaar de nederlaag en scheen niet naar waarheid getuigd te hebben, dat Hij en de Vader één waren. Maar door de Geest is Hij in het gelijk gesteld. Reeds tijdens de omwandeling op aarde beled Petrus: „Gij zijt de Christus de Zoon des levenden Gods“. Dat had vlees en bloed hem niet geopenbaard, maar de Vader, door de Geest. In Joh. 14 had de Heiland reeds gesproken van de Trooster, de Geest der waarheid. Die heeft de waarheid aan het licht gebracht en heeft de mond der apostelen geopend, zodat zij verkondigden: „Dus moet ook het ganse huis Israëls zeker weten, dat God hem en tot Here en tot Christus gemaakt heeft, deze Jezus, die gij gekruisigd hebt“. Hand. 2 : 36.

Hij is verschenen aan de engelen. Als met „engelen“ de hemelse heerscharen zijn bedoeld, dan kunnen we daar geen woord meer van zeggen. Want dat wordt ons nergens in de Schrift beschreven bij mijn weten. Maar ik ben geneigd bij „engelen“ te denken aan de apostelen. Dat lijkt vreemd, maar is niet zo vreemd als het lijkt. Het woord dat hier staat betekent eigenlijk: boden, gezanten. Daarmee worden vaak de „hemelboden“ bedoeld. Maar kunnen

ook mensen mee worden aangeduid. In Luk. 7 : 24 lezen we van „boden van Johannes“. Voor „boden“ staat daar hetzelfde woord als hier voor „engelen“. Jezus zond naar Luk. 9 : 52 „boden voor zich uit“. Weer hetzelfde woord. In Jak. 2 : 25 is sprake van „boodschappers“, die Rachab in huis nam en weer liet gaan. Zo denk ik ook hier aan de „boodschappers“, de apostelen. Hun is Christus, de zone Gods verschenen. Paulus gebruikt in 1 Kor. 15 voor „verschijnen“ hetzelfde woord als hier gebezigd wordt: „Hij is verschenen aan Céphas, daarna aan de twaalfen... aan meer dan vijfhonderd broeders... aan Jakobus, daarna aan al de apostelen; maar het allerlaatst is Hij ook aan mij verschenen, als aan een ontijdig geborene“. Zó konden de apostelen, Gods boodschappers, zeggen: „Wij verkondigen wat wij gezien en gehoord hebben en getast hebben van het Woord des levens“.

Daarbij sluit zich dan aan: Is verkondigd onder de heidenen. Dat is ook een wonderlijke geschiedenis geweest. Wie had dat kunnen verwachten? In een uithoek van de wereld wordt iemand gekruisigd, een Man van smarten, zonder gedaante of heerlijkheid. Een handjevol aanhangers heeft Hij om zich verzameld. Wat boeren en vissers van Galilea. Geen dichter of geleerde is er bij. En die mensen trekken de wereld in en het Woord wast en golft van Jeruzalem over Samaria en Antiochië, naar Klein-Azië, Griekenland, Rome en tot aan de einden der aarde. Het licht van het Evangelie van de Zone Gods straalt volk bij volk in de ogen. Het is een wonder in onze ogen.

En Hij wordt niet alleen onder heidenen verkondigd, maar nog geloofd ook. Hij is geloofd in deze wereld. In een wereld, die in de macht van de boze ligt, een wereld van goddeloosheid en verwording, vindt Hij geloof. Dat is ook een mysterie, een wonder van Gods genade. Dat hebben die boodschappers niet gedaan, maar dat heeft de Zoon van God gedaan, die door zijn Woord en Geest zijn volk vergadert uit alle hoeken van de wereld.

Dan volgt er ten slotte: Opgenomen in heerlijkheid. Daarmee zal bedoeld worden op de hemelvaart. Datzelfde woord „opgenomen“ lezen we ook in Markus 16 : 19: „De Here Jezus dan werd, nadat Hij tot hen gesproken had, opgenomen in de hemel en heeft zich gezet aan de rechterhand Gods“. Zo ook in Hand. 2 : 11: „Deze Jezus die van u opgenomen is naar de hemel...“ Die

INHOUD

Het mysterie der Godsvrucht is groot	
	H. J. J.
De laatste Nassau	P. A. H.
Mientje	D. W. L. M.
Gebed uitgesproken bij de ter aarde bestelling van H.K.H. Prinses Wilhelmina	Redactie
Rondom het drama van Nieuw-Guinea	
	C. V.
Boekbespreking	C. V.
Kerknieuws	

opneming geschiedde „in heerlijkheid”. D.w.z. met majesteit. Het was een glorieuze intocht in de hemel, die alle aardse glorie overtreft. Geen pen kan het beschrijven en geen hart kan het omvatten, zo heerlijk is dat geweest.

Er is over deze verzen veel getheologiseerd en gedogmatiseerd en gefilosofeerd. Als het maar goed gebeurt is daar geen bezwaar tegen. Maar dat is werk voor theologen en dogmatici en filosofen. Doch zij vormen maar een zeer kleine minderheid in de Kerk des Heren. Wat moeten wij allen daarmee? Wel, wij allen moeten een pilaar en vastigheid zijn van deze waarheid! Dat blijkt uit het verband. Paulus heeft in vs 15 gesproken over „het huis Gods, dat is de gemeente van de levende God, een pijler en fundament der waarheid”.

Als wij spreken van de kerk als „pijler en vastigheid der waarheid”, dan denken wij vaak aan concilies of synoden. Of aan besluiten, die daar genomen worden of aan brieven, die door kerkelijke commissies of vergaderingen worden uitgezonden. Dan lijkt het er vaak op alsof de waarheid grond is op de Kerk en alsof die Kerk steviger staat dan de waarheid.

Bij Kerk denkt Paulus aan heel de gemeente, aan alle gelovigen. Zij vormen het huis Gods, zij zijn de gemeente van de levende God. Zij hebben de waarheid te dienen. Zij mogen en moeten de waarheid van Jezus Christus, het vlees geworden Woord, aan de wereld tonen.

Bij pijler zullen we moeten denken aan een zuil, die een opschrift draagt, zodat alle voorbijgangers het kunnen lezen. En bij fundament zullen we moeten denken aan een voetstuk, dat een beeld draagt. Zulk een zuil dient om iets ten toon te stellen. En een voetstuk dient om een beeld om-

hoog te houden en te dragen. Het opschrift is belangrijker dan de zuil en het beeld is van meer belang dan het voetstuk.

De waarheid van het Evangelie van Jezus Christus heeft plaats gevonden in de gemeente. Maar de gemeente heeft die waarheid te verspreiden. De gelovigen zijn lichtdragers. Paulus schrijft in Fil. 2 : 15: „Doet alles zonder morren of bedenkingen, opdat gij onberispelijk en onbesmet moogt zijn, onbesproken kinderen Gods te midden van een ontaard en verkeerd geslacht, waaronder gij schijnt als lichtende sterren in de wereld, het woord des levens vasthoudende”. We mogen ook denken aan Matth. 5 : 16: „Laat zo uw licht schijnen voor de mensen (het licht van het Evangelie), opdat zij uw goede werken zien en uw Vader, die in de hemel is, verheerlijken”.

We mogen I Tim. 3 : 16 een prachtig vers vinden, een heerlijk lied. Maar daarmee zijn we niet klaar. We zullen „levende brieven van Christus” moeten zijn. Als gemeente van de levende God. Als het huis van God. Als pijler en voetstuk der waarheid. We zullen ons niet mogen schamen voor het Evangelie van Jezus Christus. Een pijler staat er niet om zichzelf en een voetstuk is er niet voor zichzelf. Zo is de Kerk er niet om de Kerk. Maar ze dient de waarheid.

En als we dat niet doen, dan zijn we een dode gemeente. Dan mogen we bedenken het dreigende woord, dat eens gericht werd tot de gemeente van Efeze: „Gedenk dan, van welke hoogte gij gevallen zijt en bekeer u en doe uw eerste werken. Maar zo niet, dan kom Ik tot u en Ik zal uw kandelaar van zijn plaats wegnemen, indien gij u niet bekeert”.

H. J. Jager,

De laatste Nassau

Na ernstiger ziek te zijn geweest dan haar volk wist, is Prinses Wilhelmina vredig, in de slaap, overleden. Zij was en bleef voor ons „de oude koningin” en de heugenis aan deze markante, gelovige vrouw met het geuzenbloed is diep in ons gegrift. We staan stil bij haar leven, we bekijken de foto's en filmjournaals, we lezen de herdenkingsartikelen. Maar beseffen wij ook, dat met haar de laatste Nassau op onze vaderlandse bodem is gestorven? De laatste Nassau uit de Walramse tak van dit huis, terwijl de Ottonische linie, in een vorige generatie rooms-katholiek geworden, ook in een vrouw zal eindigen, n.l. in de nog regerende groothertogin van Luxemburg. Daarmee is de rol van de dynastie-Nassau in de Europese vorstenhoven uitgespeeld. Vier eeuwen heeft dit huis, met korte onderbrekingen en onder verschillende titels, een dienende heerschappij gevoerd over de lage landen bij de zee. Het is opgekomen in de tijd van de grote Reformatie, het heeft de luister gekend van een groot man als Willem de Zwijger, de roem van veldheren als Maurits en Frederik Hendrik, de victorie van een Willem III, die de troon der Stuarts besteeg, het heeft hoepelrok en pruikentooi overleefd, het heeft ons land drie merkwaardige koningen geschonken: een koopman, een avontuurlijk militair, een spontaan en onbegrepen krachtmens en tenslotte een grote, nobele en strijdbare vrouw, een ware moeder des vaderlands. En nu is de troon der Nassau's geschonken aan Mecklenburg-Schwerin, om straks, zo de Here wil, opnieuw in vrouwelijke linie te overerven, ditmaal aan Lippe-Biesterfeld.

Wie zich verdiept in de geschiedenis van

ons vorstenhuis gedurende de vorige eeuw wordt het te moede alsof hij een drama van Wagner aanschouwt, een gigantische en tragische „godenschemering”. Nimmer tevoren had ons vorstenhuis zovele prinsen geteld, nimmer tevoren werden alle telgen zulk een prooi van de dood. Een anecdote verhaalt ons dat koning Willem II — toen nog erfprins — onder Wellington in Spanje tegen de Fransen strijdend een zigeunerin met een waarzeggende geest raadpleegde. Hevig ontgaan kwam de jonge vechtjas van het consult: De oosterse vrouw had hem voorspeld dat zijn huis vele mannelijke nazaten zou voortbrengen maar ook dat alle vóór de eeuwwisseling niet meer in het land der levenden zouden zijn. Willem II liet drie zoons na. Alexander stierf kinderloos op Madeira, Hendrik de Zeevaarder bleef in twee huwelijken kinderloos, de kroonprins won bij zijn volle nicht Sophie van Württemberg drie zoons, van wie Maurits jong stierf. Ook had Willem II nog een broer, die een zeer hoge leeftijd bereikte: Frédéric Royal, grootmeester van de Nederlandse vrijmetselaarsloge. Deze zijn zoontjes stierven jong, via een dochter kreeg het huis Von Wied erfrechten op de troon der Oranjes. Koning Willem III was aanvankelijk de trotse vader van Willem, Maurits en Alexander. In een voortreffelijke artikelenreeks heeft onlangs Louis van Orden in het weekblad „Libelle” hun geschiedenis aan een breder publiek bekend gemaakt. Willem III vervreemde van zijn gezin en kon het met zijn beide zoons niet vinden. Het was de tijd van de „Kronprinfieber”, waaraan ook een Rudolf van Habsburg in het drama van Mayerling te gronde ging. Onze kroon-

prins, voorbestemd om onze koning Willem de derde op te volgen, stierf eenzaam in Parijs. Dan rest ons volk de hoogbegaafde maar ziekelijke Alexander, die zo dikwijls in de koninklijke grafkelder afdaalde om daar zijn moeder en zijn broers te bewenen. Hij was de gewaardeerde jeugd-vriend van zo menig voortreffelijk staatsman en — afgezien van zijn gezondheids-toestand — mocht men hoge verwachtingen van hem koesteren. In 1884 stierf hij echter, aan typhus. Ons volk schijnt niet begrepen te hebben wat het in deze man verloor: niet slechts een fijnzinnig mens maar ook de laatste mannelijke Nassau, die het huis had kunnen voortzetten. Naar een huwelijk schijnt hij niet getaald te hebben: Nassau had geen toekomst meer.

De begrafenis van Alexander was een beschamende gebeurtenis. We citeren Van Orden: „Het Vaderland” schreef met nauwelijks verholven verontwaardiging: „De laatste zoon des konings wordt uitgedragen, de hoop van Neerland wordt naar het graf gebracht, een leven van lijden is afgesneden, en 't volk, och ware 't volk alleen geweest, toont geen medegevoel”. Voor de vierde maal voerde de hoogbejaarde hofprediker Van Koetsveld bij de geopen-de Oranje-groeve het woord. Terneergeslagen klonk zijn stem onder de gewelven: „Arme prins, die nooit uit de rouw over uw doden u hebt kunnen opheffen tot de blijmoedigheid der levenden! ... Wat al geheimen en raadsels zinken daar in de diepte!”

In Den Haag heerste nu voluit feestru-moer. Jongelui trokken joelend door de straten, bezoekers van buiten lieten zich in open landaers rondrijden om de stad eens op hun gemak te bekijken en de stoomtram naar Scheveningen vervoerde die middag niet minder dan twintigduizend mensen. De kranten signaleerden natuurlijk deze stijlloosheid en volstrekte afwezigheid van enig historisch besef”.

Dit besef was er overigens wel bij de kleine luyden en het is voorgekomen, dat in de publieke erediensten werd gebeden voor een mannelijke nazaat van den ouden koning. De enige overgebleven telg was het prinsesje Wilhelmina. Haar vrolijke en vrome moeder Emma (wier moeder ook een Nassau was) heeft haar eigen jeugd opgeofferd voor het voortbestaan van ons koningshuis en heeft de levensavond van Willem III mogen verlichten op schone wijze. Toen stierf ook deze, het laatste mannelijke oir der Nassau's.

De dichter Nicolaas Beets (zelf door de spontane „Sire” na een gloedvolle toespraak in Utrechts Domkerk tot hoogleraar in de theologie benoemd) maakte zich tolk van het volksverdriet:

'k Zag drie Oranjes op de troon
en zeven van hun licht beschenen.
Zij rusten nu bij hunne doôn
en ik leef om allen te bewenen.

Ja, er is geweend door het volk, getreurd door het volk Gods dat gelooft in Gods hand in de geschiedenis. Er werd wel eens beweerd dat dit „gericht over Nassau” zijn oorsprong vond in het feit dat koning Willem I de Afgescheidenen had vervolgd.

Zwerend bij de traditie der Reformatie was het beginsel ervan prijsgegeven.

Thans is Alexanders halfzuster begraven, met waardigheid, met echt verdriet, door een volk voor wie het koningshuis weer betekenis heeft gekregen. Maar het is de laatste Nassau. Ook dat is nog genade: geen verre nazaat van een Oranje-Nassau-Prins, geen Von Wied, geen Von Sachsen-Weimar-Eisenach behoefde tot onze troon te worden geroepen, geen afstammeling van de koning van Holland, die zich reeds aanbood, geen Bonaparte dus en geen Pickelhelm of hakenkruis dragende representant van de Duitse Hoch-

laten verlopen? Zou die de hand hebben gelicht met de huishoudelijke plichtjes? Zou die haar humeur soms verliezen? Zou die voortijdig hebben gegrepen naar wat álle jonge meisjes zo graag van hun jongens zouden aanvaarden? Neen? Nu — dan Mientje ook niet.

En dan ontwikkelde Mientje nog iets: de kijk op wat mooi is en blijvend en waardevol. Toen ze een verjaarscadeau mocht kiezen, vroeg ze geid; ze kocht er Wedgwood koffiekopjes voor. Zo had mevrouw ze en, al waren ze veel duurder, ze waren sterker en fijner, en zouden nooit vervelen. Na Sinterklaas ruilde ze de presenteerkitsch van haar schoonzusjes voor een echte Makkumse schaal. Van haar spaargeld kocht ze een tinnen theeservies. Dat is voor levenslang, oordeelde Mientje, en op de duur goedkoper dan al die breekbare serviezen, die je anders moest kopen. „Voor de pronk?“, vroegen haar aanstaande schoonouders. „Nee, om dagelijks plezier van te hebben,“ zei Mientje.

Haar grootmoeder wilde met Mientje een schilderstuk gaan kopen, een echte met een lijst, zoals je bij de meubelhandel koopt. „Nee“, zei Mientje, „dat is niets voor mij; geef mij liever uw oude kristallen reukfllesje met zilveren beslag, dat u toch niet gebruikt“. En trots begon Mientje, ondanks het hoofdschuddende grootje, haar „verzameling“ antiek aan te leggen. Haar vrijer werd aangestoken door deze gesublimeerde nestdrang: hij kocht op haar aanwijzing een antieke dekenkist met een echt persje erop. Zo, daarmee zou straks de gang gemeubileerd worden. En samen kochten ze een gebruikt vloerkleedje — een smyrna! Dat kostte wel wat meer dan een nieuw tapijt, maar het verving verscheidene moderne klungels, en zou over dertig jaar wellicht nog niet vervelen. Zo deed mevrouw het toch ook?

Want haar vrijer verdiende goed. Die begreep, dat hij zijn krachten maar moest gebruiken, wilde hij tot een gelukkige trouwdag komen. Die werkte wat hij kon om zijn Rachel te winnen. En Mientje — klein in het vooruitzicht van een onbezorgd bestaan straks — babbelde: ik ben bang, mevrouw, dat ik later niet voldoende smaak heb om het geld goed te besteden.

Haar mevrouw deelde die vrees overigens niet. Die voorzag, dat aan Mientje het brood der bedruktheid bespaard zou blijven. En die zag met genoegen in de blo-

Rondom het drama van Nieuw-Guinea

X.

Daar werd wat groots verricht.

Zoals we reeds in een van de vorige artikelen schreven werd er vooral sinds het begin van deze eeuw „iets groots“ vericht in Nederlands Indië.

Om daar maar mee te beginnen: het gelukte minister Idenburg de Volksvertegenwoordiging er toe te krijgen door Nederland niet minder dan veertig millioen gulden van de schuld van het verarmde Indië te laten overnemen. Dat was een begin van de afbetaling van de ereschuld! En dat begin was profetie van wat komen ging.

In 1912 werden de Nederlandse en de Nederlands-Indische financiën definitief gescheiden. Ten gevolge daarvan was het voortaan volstrekt uitgesloten dat de Nederlandse schatkist door middel van een „batig slot“ van de rijkdommen van Nederlands Oost-Indië zou kunnen profiteren.

zende Mientje de deugdelijke huisvrouw van morgen ontwaken. Die genoot, waar ze in een onbedorven Veluws kind smaak en stijl zag opbloeien. Die hoorde met nauwelijks bedwongen pret, door de open kamerdeur, hoe Mientje een kunstzinnig mevrouwtje binnenliet.

Dat ging ongeveer als volgt. Het kunstzinnige mevrouwtje liet achteloos haar bontjas in de handen van Mientje glijden, terwijl ze zich geïnteresseerd naar een nieuw schilderstukje — invallende eenden — overboog. „Zo“ — constateerde ze snobistisch — „is dat een Luss'je?“

„Nee mevrouw“, murmelde Mientje behulpzaam, „dat is geen Lussenburg, dat is een Schrijnder“. „Een wát?!“ kefte het snobje. „Een Schrijnder, mevrouw“. — „En wie is Schrijnder, meisje?“ — „Is dat niet onze enige jachtschilder, sedert van der Hem is overleden, mevrouw?“ vroeg Mientje bedeesd.

Aan alle goede dingen komt een eind. Zo is ook de verlovng van Mientje beëindigd, tegelijk met haar dienstbetrekking. Op de meest natuurlijke wijze: ze mocht tot een trouwdag komen.

„Ik hoop, mevrouw, dat ik nog eens zo'n goede huisvrouw als u mag worden“, stamelde Mientje blozend. En mevrouw wees haar de weg aan, welke de moeder van Lemuel reeds duizenden jaren geleden aan alle huisvrouwen weer: „Bevalligheid zit maar aan de buitenkant, Mientje, en knap zul je niet altijd kunnen blijven. Maar een vrouw die de Heere vreest valt nooit tegen“.

Ze wees Mientje op Spreuken 31, het hoofdstuk van de deugdelijke huisvrouw. „Wij gereformeerden hebben de náám, Mientje, dat we een-en-dertigers zijn. Maar zorg jij, dat je er een wórdt naar Spreuken 31 — dat is heel wat beter“. Mientje zuchtte, toen dit hoofdstuk de laatste dag bij mevrouw aan tafel gelezen werd. „Één keer bijbellezen hier is me meer waard dan twee kerkdiensten bij ons“, beleed ze. En ze babbelde verder: als onze dominé dat hoofdstuk nu eens wilde lezen op onze trouwdag....

Nu, de hervormde predikant hééft dit hoofdstuk gelezen op haar trouwdag. Zonder ruggespraak met Mientje, of haar vrijer, of haar mevrouw, of wie ook. Zo maar. Dat is te zeggen: de Geest zal het hem wel hebben aangewezen. Want zo iets gebeurt nooit vanzelf. D. W. L. M.

OPBOUW

onmenselijke wreedheid tegen de blanken.

Vooral dank zij de rusteloze, energieke aktiviteit van de grote arabist en Atjehkenner Prof. Snouck Hurgronje en de jonge energieke kolonel Van Heutz besloot de regering eindelijk in Atjeh orde en rust te brengen.

Snouck Hurgronje schreef dat de Nederlanders in Atjeh moesten „doorzetten, doorzetten, doorzetten, de vijand nimmer op zijn verhaal laten komen“. Wonderen van dapperheid, wilskracht en doorzettingsvermogen zijn toen door het Koninklijke Nederl.-Indische Leger verricht. Met een handjevol mannen, waarin officieren als Christoffel, Colijn, Swart, Van Daalen uitblonken heeft Van Heutz in Atjeh metterdaad orde gebracht. Na tientallen jaren van onrust, terreur, roof, moord kwam de rust en de veiligheid en daarmee ook de welvaart.

Een andere pacificatie was die van Lombok.

De oorspronkelijke bewoners van dat eiland, de Sasaks werden in de vorige eeuw op barbaarse wijze door de balinese vorst van Mataram en diens balinese soldaten onderdrukt.

Men beseft iets van de ellende van deze stakkers als men het simpele en ontroerende smeekschrift leest waarin zij de Indische regering om hulp smeekten.

„Wij hebben hen (de Balinezen) in hun vorstelijke waardigheid erkend, zijn hun onderhorigen geworden en hebben altijd naar ons beste weten al hun bevelen opgevolgd; toch worden wij wreed door hen behandeld en uitgezogen....

Het ter dood brengen van personen werd ook zeer licht opgevat en had zonder enig voorafgaand onderzoek plaats; hetzelfde was het geval met 't verdrinken van lieden in zee. Wanneer zij op de een of ander vertoord waren, dan werd hij maar van enig misdrijf beschuldigd en gevonnist; wij durfden ons daar tegen niet verzetten. Menigmaal werden onze bezittingen als sawah's, tuinen, karbouwen en koeien ons afgenomen zonder dat daarvoor enige schadeloosstelling werd gegeven, terwijl wij toch niet te kort schoten in het opbrengen van belastingen.

Onze zoons werden door hen menigmaal tot slaven gemaakt en de meisjes, vooral die van goede familie, werden met geweld opgevorderd; enige namen zij dan voor zich, terwijl de overigen slecht werden behandeld en ten slotte vele deernen werden (door de vorst van Mataram werden ze als prostitué's verhuurd!) Soms werden volwassen meisjes opgevorderd, soms kinderen op de jeugdige leeftijd van 7 jaar. Het gebeurde wel, dat de ouders gek werden, maar wat was er tegen te doen, niemand durfde er over spreken.

Elk jaar werden belastingen meer dan billijk was verhoogd. Ook hadden wij koffie-aanplantingen, maar na de oogst kwamen er lieden van de vorst, om de gehele produktie in beslag te nemen....”

Zo gaat het smeekschrift nog een tijd voort. Allerlei wreedheden door de Balinezen bedreven worden opgesomd. De Sasaks, zo lezen we, worden „als kippen geslacht!“. En het medegedeelde bevat nog niet het tiende deel van wat zij hadden te verduren. Ze besluiten hun brief zo:

„Wij hopen maar, dat u ons zal willen ontmoeten, dan kunnen wij u alles, wat betrekking heeft op onze ongelukkige toestand meedelen. Wij hebben zulks bij deze nog niet kunnen doen, want wij zijn domme en eenvoudige lieden, die de vorsten niet kennen. Ook hopen wij, dat u al hetgeen wij u meegedeeld hebben, in overweging zult willen nemen op dezelfde wijze als het uw eigen zaken betreft.”

Dat deze Saraks niet overdreven bleek

OPBOUW

adel, ons vorstenhuis bleef nationaal. Dát is de betekenis van Wilhelmina's geboorte en leven. Door Gods gunst behielden wij Nassau, echter om het weer af te staan. Hij de Souverein aller souvereinen schonk de troon van ons koninkrijk aan een vrouwelijke telg uit het verre Mecklenburg. Hij bracht op de weg van deze vrouw een sportieve en schrandere prins uit een geslacht dat in Neder-Duitsland zich verdienstelijk maakte voor de evangelische kerk; de grootvader van onze prins presideerde meermalen de synode en was een warm medestander van Von Bodelschwingh, de grote apostel der naastenliefde en der barmhartigheid. Het behaagde God aan ons volk te schenken een liefdevolle en bewogen vorstin, een prins der Nederlanden, die zich het evangelie niet schaamt en wiens vader, wars van alle persoosverheerlijking, het waagde zijn Kaiser als oberste Kriegsherr te tarten.

Hohenzollern verloor de keizerskroon van Duitsland, Lippe kwam in de Nederlanden tot aanzien. En de Prins van Lippe was bij de begrafenis de gastheer van zijn vriend Louis Ferdinand van Pruisen, kleinzoon van de Duitse keizer, die door het persoonlijk ingrijpen van Wilhelmina veilig in ons vaderland mocht wonen en niet werd uitgeleverd aan de overwinnaars van de eerste wereldoorlog. En ook de vorst en vorstin Von Wied schreden de kerk te Delft binnen. Zij hadden ons kunnen regeren, maar er was anders beslist door de Heer der Heren.

Wilhelmina is bijgezet in het mausoleum der Oranjes, onder het gelui van de klokken uit onze gouden eeuw. Dezelfde klokken, die zich ook lieten horen bij de bijzetting van haar halfbroers en vader. Maar welk een verschil tussen haar uitvaart en die van Alexander. Nu geen vertwijfelde hofprediker, nu geen slotscene uit een opera van Wagner, nu geen treurmuziek, zoals ook nog bij de begrafenis van Emma door de radio tot ons kwam; de eindeloze dreun van „Ases Tod“ uit Grieg's Peer Gint. Nu marcheerden de militaire kapellen op de melodieën van Valerius en van bekende psalmen en gezangen. En nu klonken door de gewelven van Delft's historische bedehuis de liederen ter ere van de opgestane Levensvorst, die de sleutels heeft van het dodenrijk.

En Gods volk is ontroerd en dankbaar voor wat het in deze waarlijk grote vrouw heeft bezeten.

En door één der ramen van de kerk schijnt het licht, zoals ook door de andere ramen. Maar dit raam is iets bijzonders: het is het raam, waarin genade en vloek, ontferming en gericht zijn afgebeeld. Het hoort op die plaats, waar de Oranjes wachten op de bazuin van de jongste dag.

En laat ons volk zijn gebeden vermenigvuldigen. Voor de Vrouwe, die haar moeder, voor de Prins die zijn schoonmoeder verloor (hoe waren beide op elkaar gesteld!), voor de vier prinsessen die een hoogbejaarde Oma moeten missen. Het is Wilhelmina niet vergund geweest te weten in welke linie haar stamhuis zich verder mogelijk zal voortzetten. Vóór het huwelijk van één harer kleindochters is zij weggenomen.

Zij er onder ons veel gebed tot de Heer der Heren, dat hij ons in zijn gunst en niet in zijn toorn moge denken. En dat — o, wonder in een na-oorlogs Europa — de kleindochters van de ontslapene op hun reis door het leven mogen worden begeleid door mannen van hoge geboorte, die Hem hebben leren kennen en vrezen.

De laatste Nassau is niet meer. Een tijdperk van bijkans vier eeuwen is afgesloten. „Door Mij regeren de koningen“, zegt de Here.

Rotterdam.

P. A. Hekstra.

PAGINA 283

Mientje

Mientje is een doodgewoon Veluws dorpsmeisje. Wat van haar verteld mag worden, is de kolommen van een degelijk kerkelijk-cultureel blad eigenlijk niet waard. Ze is niet eens gereformeerd, laat staan vrijgemaakt. Er zijn belangrijker zaken in ons kerkelijk leven, waarover u zich druk kunt maken. Zoek dus, als u het leven ernstig neemt, gerust naar degelijker kost in dit goede blad. En vindt u die momenteel niet — luister dan even naar het verhaal van een simpel dagmeisje.

Toen Mientje voor het eerst bij haar mevrouw kwam, was ze ternaauwernood aan de leerplichtige leeftijd ontgroeid. Haar handen stonden gans verkeerd, en haar mondje ratelde de ganse dag. Ze had trouwens zélf iets van een gansje, maar dan in het domme. En alleen haar eerlijke ogen en haar frisse hartje voorkwamen, dat mevrouw wanhopig haar naar huis stuurde. Mientje ratelde dus. En niet zo'n klein beetje. Ze beschouwde haar mevrouw, die haar de geheimen van het huishoudelijk arbeidsproces geleidelijk onthulde, als haar grote vriendin, wie ze alles kon toevertrouwen. Onder het kleedjes kloppen, bij het stofzuigen, tijdens de slaapkamerbeurten, liep de ietwat eenzijdige conversatie ongedwongen voort.

Haar mevrouw luisterde, leerde haar werken, luisterde, gaf een vriendelijk weerwoord, luisterde, corrigeerde haar onhandigheden, luisterde, en luisterde nog eens. Met een flegmatieke variant op Schiller mijmerde ze: wenn Frauenworte sie begleiten, dann fließt die Arbeit munter fort.

Nu inderdaad, de arbeid vorderde toch wel. Dat moet gezegd worden. Mientje, die al jong haar moeder moest verliezen, kreeg aan mevrouw een tweede moeder, bij wie ze zich uitleefde. Ze ontwikkelde, onder de zachte maar sterke hand van mevrouw, al haar huishoudelijke instincten: leerde haar huis schoon houden, op de huishouding goede acht geven, met het vlugge geld omgaan, de leveranciers vriendelijk maar snel te woord staan, en de zware arbeid op gezette tijd af te wisselen met volkomen ontspanning.

Wat nog belangrijker is: ze leerde tevens van haar mevrouw, hoe een huisvrouw haar dagelijkse sleurang interessant kan maken. Ze begreep, dat doodgewone huishoudelijke voorwerpen, op de juiste plaats en bij de hand gezet, als goede vrienden voor ons klaar staan. Ze leerde, dat zindelijkheid in huis de beste bescherming tegen ziekte is. Ze kreeg er oog voor, dat een ordelijke opstelling van de meubelen het begin van schoonheid is. Dat een huis geen bergplaats van mensen-en-dingen mag zijn — maar dat een huis het enige veilige privé-hoekje ter wereld is, waar een gezin kan bloeien. Ze merkte, dat eten en drinken de volle aandacht van de huisvrouw waard zijn — maar dat er in dit leven belangrijker dingen zijn dan eten en drinken: dat het leven pas begint, wanneer het lichaam goed verzorgd is. Ze rekende met mevrouw mee dat een huisvrouw, die zelf haar kleren kan naaien, een extra inkomente verdient; maar dat de innerlijke versiering — de vreedzame en stille geest — de vrouw pas werkelijk goed stáát.

Zo maakte die Mientje een enorme ontwikkeling mee. Ze adoorde haar mevrouw. Zonder die slaafs te imiteren was deze haar toch wel tot een luisterrijk voorbeeld. Ook een voorbeeld van nuchterheid. Ze maakte zich geen grootse idealen — van een model huisvrouw te worden, een opvallend goede moeder, een aantrekkelijke echtgenote, en al die andere geillustreerde

kolder meer — maar potentieel wás ze het al, ongemerkt.

Mientje kreeg namelijk een vrijer. Een ruige, maar eerlijke jongen van de Veluwe. Die alles van haar wilde, wat andere ruige en eerlijke jongens van hun meisjes zouden willen.

Mevrouw hield haar hart vast: dat frisse Mientje in handen van zo'n grove knul! Zou ze vandaag of morgen komen zeggen dat ze op korte termijn zou moeten trouwen? Ze zou de eerste niet zijn, hier op de Veluwe. Of zou ze zoetjes aan haar frisheid en vrije oogopslag gaan verliezen, om gestadig te verlepven onder de kunstmidelen, zoals ook op de Veluwe reeds in gebruik zijn? Mevrouw hield haar hart vast.

Maar gelukkig ten onrechte. Mientje ging houden van haar vrijer. En ze vertelde enthousiast van zijn avances, van zijn werk, van zijn plannen, van zijn attenties. Ze genoot van de zoete vooruitzichten. Maar ze wist, dat een goed vogeltje eerst een nest bouwt, voor het eieren legt.

Daarom spaarde ze ijverig, naaide zelf, verzamelde haar uitzet, stimuleerde haar vrijer, en babbelde. Haar huishoudelijke kennis kreeg een nieuw doel; achter het directe nut voor mevrouw zag ze het indirecte nut van straks. Ze werd leergierig; het oog der maagd was op haar vrouw geslagen. Vandaag, met de moderne arbeidsverhoudingen, gaat dat meestal niet andersom; daar is het oog der vrouwen op haar maagd geslagen, om hulp of gunst te vragen. Maar waar de verhoudingen christelijk zijn, daar is dat precies zoals de psalmist zegt. Ze keek mevrouw letterlijk naar de ogen. Zoals die het graag hebben wilde, zo moest het wel goed zijn.

Ze kreeg verstand van stoffen en weefsels. Haar handen grepen de naaimachine. Ze werkte met vaardige vingers. Ze kreeg verstand van koopjes: een lapje voor een bloesje, een couponnetje voor een rok, een restantje voor een fleurig hoofddeekje.

Dat werd een bezet leven voor Mientje. 's Avonds ging haar lampje niet vroeg uit, en ze stond al op als het nog nacht was. Want behalve haar dienste en haar nestdrift had Mientje ook nog de zorg voor haar vaders huis. Nu moeder overleden was en de grote zus het huis uit, kwam eigenlijk alles op Mientje neer. Die zorgde, dat vader goed in de kleren stak, dat zijn loon goed besteed werd, dat de kleintjes opgevoed werden, en dat haar achterlijke broertje niets te kort kwam.

Ja, dat broertje! Haar hart ging uit naar de ellendige, haar handen streelden de nooddruftege. Het was of haar liefde balanceerde tussen haar vrijer en haar broertje. Maar ze deed het zo, dat geen van beiden jaloers kon worden. Integendeel, als haar jongen een vrije avond had, nam hij eerst het achterlijke kind mee voor een rondrit — en ging dan pas zijn aandacht aan Mientje besteden. „Als het niet hoger of lager wil, Mientje, dan nemen wij je broertje in huis, want hij mag niets te kort komen“, zei de grove knul.

En Mientje lachte. Het leven werd interessant — al ging het de adem soms benemen. Al die zorgen op een paar jonge meisjesschouders! Als ze mevrouw niet had, aan wie ze raad kon vragen, aan wie ze haar gedachten kon voorleggen, van wie ze haar levensstijl kon afkijken, — dan had ze het niet aangekund. Maar in al haar beslissingen was het oog der dienstmaagd op haar vrouw geslagen: „u bent net een moeder voor mij“. Hoe zou mevrouw het doen? Zou die piepen, als ze er niet tegen op kon? Zou die de boel even

Gebed uitgesproken bij de ter aarde bestelling van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Wilhelmina der Nederlanden op 8 december '62 in de Nieuwe Kerk te Delft¹⁾

Fais silence en nos coeurs o Seigneur! pour que tout ce que nous Te demanderons dans cette prière soit inspiré par Toi. Car prier c'est Te rencontrer et T'écouter d'abord. Mais, dans notre détresse, dans notre faiblesse, Tu nous permets de crier à Toi et de nous appuyer sur Toi. Ainsi nous nous tournons vers la Source de La Vie au moment où passe la mort. Car nous allons laisser partir vers le lieu de son dernier repos la dépouille mortelle d'une mère, d'une souveraine, d'une chrétienne bien aimée! Nos esprits sont troublés et nos âmes douloureuses. Donne nous Ta consolation et Ta Paix. Etablis nous, en cet instant, fermement, sur le rocher de Ton Evangile et de même que Tu L'as protégée, inspirée, soutenue, maintenue, garde nous dans Ta Grâce!

Nous sommes ensemble autour de ce cercueil, venus d'horizons très divers, mais tous Tes enfants! La douleur nous unit, mais aussi, mais surtout l'Espérance et la Foi. Seigneur regarde...

Il y a d'abord, cette Famille, la Famille Royale des Pays-Bas. C'est une mère qui vient de s'endormir. Aux jours de jeunesse comme aux jours de vieillesse; aux jours de force comme aux jours d'épreuve, elle a su tenir ferme. Pareille à ceux de la longue et noble lignée dans laquelle t'a servi; pareille à l'aïeul justement appelé „le Père de la Patrie” et auquel s'applique si merveilleusement la parole de la Sainte Ecriture: „Il tint ferme comme voyant Celui qui est invisible” (Heb. XI/27). Pareille à la douce et claire Reine Emma qui fit connaître la première à l'âme solitaire de la Souveraine enfant l'incomparable compagnie du Maître de l'Evangile grâce auquel tout fidèle peut dire, même dans jours les plus sombres: „Je ne suis pas seul, parce que le Père est avec moi!” (Jean XVI/32). Nous Te demandons ensemble d'accorder toutes les richesses de Tes consolations, à sa Majesté la Reine des Pays-Bas et à Toute la Famille Royale. Nous Te remercions, avec elle, de nous avoir permis de savoir qu'au coeur même de la nation il y avait une mère, une mère exigeante mais juste et vraie, digne de conduire parce qu'elle même conduite par Toi. Seigneur, „s'il y a quelque consolation dans l'amour” (Phil II/1) fais sentir à ceux qui pleurent la disparue tout l'Amour du peuple néerlandais!

Car autour de la Famille Royale il y a, nous le savons, comme un corps autour d'un coeur, le Peuple de ce Pays. Et c'est lui qui te prie; et qui Te remercie; et qui Te glorifie de lui avoir tant donné depuis les jours lointains où Tu as appelé, par les ordres et les promesses de Ta Parole, la Famille d'Orange à conduire Ton troupeau dans ce pays. C'est ce peuple qui, malgré la tristesse d'aujourd'hui, se réjouit d'avoir connu, d'avoir suivi, d'avoir obéi la Reine Wilhelmine, comme il se réjouit et Te rends grâces d'avoir à suivre dans la confiance Celle que Tu as appelée à Sa suite. Et ce peuple de Hollande qui fait silence dans la reconnaissance et l'affection n'est pas seul.

Voici! Dans un monde que la connaissance étourdit et que la prospérité affole, dans un monde où se multiplient les causes d'opposition et de conflits, voici des nations qui s'approchent et qui se rapprochent. Voici des peuples voisins ou lointains qui témoignent de leur solidarité dans le deuil et dans l'espérance. Ce que ne peut pas la sagesse du monde, la folie de Ton Evangile le fait. Des hommes, des communautés, des races très diverses par la culture et par les traditions, même et surtout par les traditions religieuses, se penchent ensemble sur ce cercueil. Ils ont entendu le témoignage de Celle qui a voulu, plus que toute autre chose, mettre Christ au centre de toute sa vie. Ils Te rendent hommage en honorant celle qui n'est plus de ce monde et leur présence, en cet instant, est comme la préfiguration du jour qu'a tellement appelé de ses vœux et de ses prières, Celle qui est partie devant nous; le jour où le monde acceptera de recevoir Ta paix et où „au nom de Jésus, tout genou fléchira, dans les cieux, sur la terre et sous la terre et où toute lanque confessera que Jésus-Christ est le Seigneur...” (Phil. II/10).

Seigneur! en cet instant de recueillement, comment ne penserions nous pas comment ne parlerions nous pas, devant Toi, au delà de ce peuple ou de ces peuples, encore divisés et meurtris par des frontières humaines, comment ne saluerions nous pas Ton peuple, Ton peuple immense et invisible, le peuple que ne peut contenir ni définition ni frontière, qu'aucune doctrine ne peut délimiter, le peuple que Jésus a connu à l'avance et aimé et qu'il a fait aimer aussi à Sa servante la Reine Wilhelmine? Ils sont là, silencieux et reconnaissants, tous ceux avec lesquels Elle s'est voulue solidaire dans la Charité et dans la Foi. Jeunesse du monde, jeunesse inquiète et menagée, jeunesse ardente et tourmentée; immense cohorte des souffrants, des pauvres, des persécutés victimes des conflits économiques ou des oppositions de races, errants et

pourchassés, réfugiés, dispersés; faiblesses cachées mais aussi forces cachées; inconnus visités par le „Grand Inconnu”; responsables chrétiens avides de mettre en accord les exigences de leur travail et les impératifs de l'Evangile; missionnaires et témoins de partout! Tous ceux là ont eu place dans la prière et la sollicitude active de la Reine Wilhelmine. Ils Te remercient d'avoir rendue plus vivante et plus réelle pour eux, par la vie et le travail de la grande amie qu'ils pleurent, la radieuse consolation des Béatitudes „Heureux ceux qui ont faim et soif de la Justice, car ils seront rassasiés!” (Matt. V/6).

Seigneur nous savons tous que notre vie n'aurait aucun sens si elle n'était pas orientée vers Ta Vie. Nous savons tous que nous travaillerions en vain, que nous chercherions en vain, que nous aimerions en vain, que nous pleurerions en vain, si, à l'horizon de tous nos chemins, il n'y avait pas Ton Royaume. Cela Tu nous l'apprends et nous le réapprends par l'Evangile éternel. Tu nous le fais connaître aussi par la merveilleuse puissance que Tu donnes à Tes enfants. Tu nous l'as fait connaître et Tu nous le fera connaître encore par Celle dont le corps va dormir à côté de celui de l'époux, du Prince Henri dont la bonté rayonne encore dans le souvenir de beaucoup, dans cette terre où reposent déjà tant de grands Serviteurs dont le corps va dormir jusqu'à la Resurrection mais dont l'Esprit demeure en Celle et en ceux qui se confient en Ta Fidélité et en Ta Grâce et qui promettent, en attendant l'heure du grand revoir: „Je Maintiendrai”!

„Notre Père Qui es aus cieux.....

Que Ton Nom soit sanctifié

Que Ton Règne vienne.....

Amen!

VERTALING

Geef stilte in ons hart o Here! opdat alles wat wij zullen vragen in dit gebed door U worde ingegeven. Want bidden dat is éerst U ontmoeten en naar U luisteren. Maar, in onze nood, in onze zwakheid, veroorlooft Gij ons tot U te roepen en op U te steunen. Zo wenden wij ons tezamen tot de Bron van het Leven op het ogenblik dat de dood langs ons heen gaat. Want wij zullen het sterfelijk omhulsel van een moeder, van een vorstin, van een geliefde christin naar zijn laatste rustplaats laten gaan. Onze geest is ontroerd, onze ziel bedroefd. Geef ons Uw troost en Uw vrede. Plant ons op dit ogenblik stevig op de rots van Uw Evangelie en bewaar ons in Uw genade zoals Gij Haar hebt beschermd, geïnspireerd, geschraagd en staande gehouden.

Gekomen van zeer onderscheiden richtingen, maar allen als Uw kinderen, zijn wij hier tezamen rondom deze baar. Smart, maar ook, maar bovenal hoop en geloof verenigt ons. Here zie toe....

Er is eerst dit Gezin, het koninklijk Gezin der Nederlanden. Een moeder is ontslapen. In de dagen der jeugd gelijk als in de dagen van de ouderdom, in de dagen van kracht gelijk als in de dagen van beproeving is zij standvastig gebleven. Evenals zij die behoren tot het oude en edele geslacht waarin zij U heeft gediend; evenals die voorouder die zo terecht „de Vader des Vaderlands” wordt genoemd en op wie zo wonderlijk van toepassing is het woord van de Heilige Schrift: „Hij bleef standvastig, als ziende den Onzienlijke” (Hebr. II : 27). Evenals de vriendelijke en zuivere Koningin Emma die het eerst de vereenzaamde ziel van de Vorstin de onvergelykelijke omgang deed kennen met de Meester van het Evangelie dank zij Wie iedere gelovige, zelfs in de donkerste dagen, kan zeggen: „Ik ben niet alleen, want de Vader is met mij” (Joh. 16 : 32). Wij vragen U tezamen de volle rijkdom van Uw vertroosting te schenken aan Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden en aan het gehele Koninklijke Gezin. Met haar danken wij U dat Gij het ons vergund hebt te weten dat er in het hart der natie een moeder leefde, een veeleisende, maar rechtvaardige en ware moeder, waardig om leiding te geven omdat zij Zelf geleid werd door U. Here, „indien er enige vertroosting is in de liefde” (Phil. 2 : 1), laat dan aan hen die de overledene bewenen heel de liefde van het Nederlandse volk gevoelen!

Want rondom het Koninklijk Gezin is, wij weten het, als een lichaam rondom een hart, het Volk van dat Land. En het is dit volk dat U bidt en dat U dankt; en dat U verheerlijkt omdat Gij het zoveel geschonken hebt sinds de

lang vervlogen dagen toen Gij, door de geboden en beloften van Uw Woord, het geslacht van Oranje hebt geroepen om Uw kudde in dit land te leiden. Het is dit volk, dat ondanks de droefenis van heden, zich verheugt koningin Wilhelmina te hebben gekend, te hebben gevolgd, te hebben gehoorzaamd, zoals het zich verheugt en U dankt dat het Haar, Die Gij als Haar opvolgster hebt geroepen in vertrouwen mag volgen. En dit volk van Nederland dat stil is in dankbaarheid en genegenheid is niet alleen.

Zie, in een wereld waarin de kennis doet duizelen en de voorspoed tot verdwazing leidt, in een wereld waarin de oorzaken van verzet en conflict zich vermenigvuldigen komen hier natien bijeen en nader tot elkaar. Naburige en verre volken getuigen van hun verbondenheid in rouw en in hoop. Wat de wijsheid der wereld niet vermag brengt de dwaasheid van het Evangelie tot stand. Mensen, gemeenschappen, rassen, zeer verschillend in cultuur en traditie, zelfs en bovenal door godsdienstige tradities, buigen zich tezamen over deze baar. Zij hebben het getuigenis gehoord van Haar die meer dan iets anders Christus in het middelpunt van heel haar leven heeft willen plaatsen. Zij brengen U dank door Haar te eren die niet meer van deze wereld is en hun tegenwoordigheid op dit ogenblik, is als een prefiguratie van de dag waarnaar Zij die van ons is heengegaan in haar begeren en gebeden zo zeer heeft uitgezien; de dag waarop de wereld Uw vrede zal willen ontvangen en waarop „in de Naam van Jezus, zich alle knie zal buigen in de hemelen, op de aarde en onder de aarde en waarop alle tong zal belijden dat Jezus Christus de Heer is...” (Phil. 2 : 15).

Here, hoe zouden wij op dit ogenblik van inkeer voor Uw aangezicht niet denken, niet spreken over dit volk en over deze nog door menselijke grenzen verdeelde en geschonden volkeren; hoe zouden wij niet Uw volk groeten, Uw ontelbaar en onzichtbaar volk, het volk dat niet door bepalingen of grenzen omvat, noch door enige leerstelling afgepaald kan worden, het volk dat Jezus tevoren heeft gekend en liefgehad en dat Hij ook door zijn dienaar Wilhelmina heeft doen liefhebben? Daar zijn zij, zwijgend en dankbaar, allen met wie zij één heeft willen zijn in liefde en geloof. Jeugd van de wereld, ontruste en bedreigde jeugd, hartstochtelijke en gekwelde jeugd; de onmetelijke schare van lijdenden, armen, opgejaagde slachtoffers van economische conflicten of rassentegenstellingen, dolenden en vervolgd, uitgewekenen, verstrooiden; met verborgen zwakheden maar ook met verborgen krachten; onbekenden in aanraking gekomen met de „Grote Onbekende”; verantwoordelijke christenen verlangend de eisen van hun arbeid in overeenstemming te brengen met de geboden van het Evangelie; zendelingen en getuigen van overal! Zij allen hebben een plaats ontvangen in het gebed en de actieve en liefderijke zorg van koningin Wilhelmina. Zij danken U dat Gij door het leven en de arbeid van de grote vriendin die zij bewenen, voor hen levendiger en werkelijker hebt gemaakt de stralende troost der Zaligsprekingen: „Zalig zijn zij die honger en dorsten naar de gerechtigheid want zij zullen verzadigd worden!” (Matt. V : 6).

Here, wij weten allen dat ons leven geen enkele zin zou hebben indien het niet gericht was op U. Wij weten allen dat wij vergeefs zouden arbeiden, vergeefs zouden zoeken, vergeefs zouden liefhebben, vergeefs zouden wenen, indien niet aan de einder van al onze wegen Uw Koninkrijk was. Dat leert Gij ons en blijft Gij ons leren door het eeuwig Evangelie. Gij maakt het ons ook bekend door de wonderbare macht welke Gij aan Uw kinderen schenkt. Gij hebt het ons bekend gemaakt en Gij zult het ons steeds weer bekend maken door Haar wier lichaam gaat rusten naast dat van haar gemaal Prins Hendrik, wiens goedheid nog straalt in de herinnering van velen, in deze aarde waarin reeds zovele grote Dienaren rusten wier lichaam zal slapen tot de dag der Opstanding, maar wier geest blijft in Haar en in hen die zich toevertrouwen aan Uw Trouw en Uw Genade en die, wachtend op het uur van het grote weerzien, beloven: „Ik zal handhaven”!

Onze Vader, Die in de hemelen zijn....

Uw Naam worden geheiligd

Uw Koninkrijk kome....

Amen.

¹⁾ Wij publiceren hierbij het gebed dat de hofprediker ds G. Forget uitsprak bij de begrafenis van Prinses Wilhelmina. Ds Forget was zo vriendelijk het op ons verzoek ter publicatie in „Opbouw” af te staan. We danken hem daarvoor zeer hartelijk. Naast het gebed zoals het in Delft werd uitgesproken plaatsen we door Meijuffrouw A. J. Dam verzorgde vertaling daarvan. Ook haar danken we hartelijk voor haar medewerking.
De Red.

uit een rapport over een onderzoek dat de controleur Lieftinck in Oost-Lombok instelde.

Hij schreef daar o.a. in: „Duizenden Saksaks waren hun kampongs ontvlucht en leefden van een mengsel van bladeren, pisang- en papajastammen. Een handjevol maïs is weelde.” De mensen hebben holle gezichten, uitgeteerde lichamen. „Onder de kleine kinderen is het nog het ergst; door gebrek en ellende van de laatste maanden is er bijna niets dan vel over been overgeschoten... Menigmaal komt het voor, dat ouders hun kinderen verkopen, om zich enig voedsel te kunnen verschaffen; gewoonlijk bedraagt de prijs een rijksdaalder...”

Ook dat gemartelde Lombok werd na een harde strijd tegen de Balinezen gepacificeerd. — Colijn ontving in deze aktie op Lombok de vuurdoop en onderscheidde zich in deze strijd zo dat hij daarvoor de Militaire Willemsorde ontving.

Hoe verschrikkelijk de Balinezen de Saksaks hadden uitgeplunderd bleek wel uit „de schatten van Lombok”.

In de schatkamer van de vorst van Mataram vond men de rijksdaalders 60 cm hoog opgestapeld en op een andere plaats ontdekten onze soldaten 3180 kg gemunt zilver en 230 kg goud! Alles bijeengeschraapt door middel van uitbuiting en roof.

* * *

Toestanden als op Lombok werden evenwel allerwege in Nederlands Indië gevonden.

Er heerste overal slavernij en daarom uiteraard ook slavenhandel. Koppensnellen was een bekend, afschuwelijk gebruik bij vele stammen. Weduwen werden tegelijk met hun gestorven mannen verbrand. In een rapport van 1890 leest men b.v. over Soemba: „De Radjah van Rendeh laat 24 mensen doden. Oemboe Toenggoe laat een vrouw doodknuppelen. Bij de dood van de Radja van Mangili werden 10 mannen gedood, geworgd met touwen. Oemboe Tanja laat drie swangis vermoorden.” Verschrikkelijk waren de moordpartijen die werden aangericht als veten tussen de stammen werden uitgevochten of bloedwraak werd geëfend.

Na lang aarzelen besloot de regering eindelijk in heel Ned. Oost-Indië haar gezag effectief te maken.

Reeds vaak was haar daarom verzocht. Vooral ook door de zendelingen die de gruwelen welke overal plaats vonden van nabij hadden beleefd.

Dit grootse werk geschiedde nu onder het bewind van de Gouverneur-Generaal Van Heutz. Maar de eigenlijke pacificator was diens oud-adjutant H. Colijn.

Hij moest de talloze inlandse vorsten en hoofden er toe brengen de zogenaamde „Korte Verklaring”, opgesteld door Prof. Snouck Hurgronje, te ondertekenen. Deze korte verklaring had de volgende inhoud:

a. de ondertekenaar erkende dat zijn gebied deel uitmaakt van Nederlands-Indië en dat hij dientengevolge trouw belooft aan H.M. de Koningin en haar vertegenwoordiger;

b. hij zal met geen enkele vreemde mogendheid in kontakt treden;

c. hij zal alle regelen, die de Regering voor zijn gebied toepasselijk verklaart, nakomen en de bevelen van de Gouverneur-Generaal opvolgen.

Het gelukte Colijn, zwerfend door de gehele archipel, in enkele jaren tijds, zonder één druppel bloed te vergieten, alleen door overreding meer dan driehonderd vorsten en hoofden zover te krijgen dat zij hun naam onder deze Korte Verklaring zetten!

Maar daarmee was pas een begin gemaakt met wat gedaan moest worden! De

vestiging van het Nederlandse Gezag was slechts een éérste stap. „Daarop moest volgen een opruiming van vele misstanden, een regeling van bestuur, van de rechtspraak, van het belastingwezen, de verbetering van bestaande en aanleg van nieuwe communicatiewegen, de voorziening in allerlei maatschappelijke behoeften.”

Over de wijze waarop dit alles diende te geschieden moest Colijn ook rapport uitbrengen.

Colijn heeft toen in enkele jaren — vóór 1909 — een inderdaad gigantische taak volbracht. Hij is de man geweest die meer dan iemand anders de rust, de orde, de vrede — de „Pax Neerlandica” — in Oost-Indië heeft gebracht.

Eén resultaat van zijn pacificerende en opbouwende arbeid was een uitvoerig werk over de te volgen politiek in de Buitenbezettingen. Het was niet in de handel maar werd door de regering aan de betrokken ambtenaren als handboek gegeven. Ook omdat het zo omvangrijk was kreeg het al heel gauw de naam van „de bijbel van Colijn”.

Het is moeilijk te berekenen van hoeveel betekenis dit werk des vredes, voor het welzijn van de inlandse bevolking is geweest.

Hoe rijk de zegen van deze pacificatie was proeft men uit wat de zendeling Wielenga die jaren lang op Soemba werkte, daarover meedeelde.

Hij schreef o.a.: „Alle onderlinge oorlogjes hadden opgehouden en er kwam een algemene toestand van veiligheid van persoon en bezit. Het land werd opengelegd en toegankelijk gemaakt. Vroeger zou men het niet gewaagd hebben, zo maar naar een ander landschap te gaan, of het zelfs maar door te trekken, tenzij met een bende zwaar gewapenden. Wie op een andermans grondgebied kwam werd of gedood of als slaaf ingerekend. Nu kan men overal vrij heen trekken en leert men elkaar verdragen...”

* * *

Als gevolg van de orde en de rust welke dank zij de handhaving van het gezag overal gingen heersen, en niet minder dank zij het intensieve stimuleren en steunen van landbouw, mijnbouw en industrie, werd de economische toestand van Oost-Indië van jaar tot jaar beter.

De uitvoerwaarde van de produkten der Buitenbezittingen steeg b.v. in 14 jaar tijds van 324 miljoen tot bijna 820 miljoen gulden! Enorme kapitalen werden besteed voor de verbetering van de irrigatie. Alleen op Java werden in korte tijd 3 miljoen hectaren bevoeid. In 1894 was de opbrengst van de Deli-tabak 11 miljoen gulden. Vlak voor de tweede wereldoorlog was dat bedrag geklommen tot 50 miljoen. De rubbercultuur ging met fabelachtige sprongen omhoog. In 1924, '25, '26 bedroeg de waarde van de uitgevoerde produkten der vele suikerfabrieken resp. 900, 925 en 817 miljoen gulden. Jaarlijks werden in die 3 jaar alleen al aan de Inheemse arbeiders tot een bedrag van 90 miljoen gulden aan loon uitbetaald.

Er zouden nog veel meer indrukwekkende cijfers genoemd kunnen worden.

Ik wil dit artikel beëindigen met iets dat Prof. Gonggrijp indertijd meedeelde. Deze schrijft ergens dat een Engels geleerde, die door ervaring en veelomvattende studie in staat en bevoegd was het Nederlandse beleid te vergelijken met dat van andere koloniale mogendheden dat oordeel uitsprak: „Nooit heeft wellicht enige Regering zo van ganser harte en met zulk een ijver en grondig begrip de taak aangevat, de welvaart van haar onderdanen op te bouwen, als die van Nederlands-Indië in het begin dezer eeuw”.

En in dat oordeel stond hij niet alleen.

Zelfs Japanners sloten zich hier bij hem aan.

Met een handjevol soldaten werd door Nederland in een rijk dat zich evenver uitstreekte als Europa van Ierland tot de Oeral zulk een orde, rust en vrede gehandhaafd dat iedereen overal veilig was.

En er werd daarbij al het mogelijke gedaan om de inlandse bevolking in sociaal-economisch en cultureel opzicht omhoog te stuwen.

Wie schelden op „het kolonialisme” van de Nederlandse Regering uit die tijd kent de feiten niet.

Er werd inderdaad door haar in Indië wat groots verricht! C. V.

BOEKBESPREKING

BOEKBESPREKING BOEK DS DOORNBOS.

III

Men heeft wel eens beweerd, dat ds Doornbos niet veel van het kerkverband moet hebben! Om dat oordeel waar te maken zou men eerst precies moeten omschrijven wat men onder het kerkverband verstaat. Daaromtrent heerst namelijk nog al wat onkunde en misverstand. Ook onder hen die er vaak over spreken en schrijven. En voorts zou men moeten aantonen dat Doornbos het ware kerkverband, het kerkverband zoals dat b.v. bij de doleantie weer in praktijk werd gebracht, niet waardeert.

Hoe men ook moge redeneren en beweren, dit boek bewijst dat Doornbos het echte, het Schriftuurlijke, het gereformeerde kerkverband juist zeer hoog acht.

Hij sluit zich in de omschrijving daarvan aan bij Prof. Deddens. En via deze bij wat mannen als Dr. Kuyper en Prof. Rutgers daaromtrent hebben betoogd. Hij schrijft letterlijk: „Het kerkverband is een band die de kerken dient tot onderlinge voorlichting, raad en hulp. 't Is geen ijzeren band om de kerken waaraan het schier onmogelijk is te ontkomen. Zo tekent Prof. Deddens het kerkverband op blz. 202 van het Handboek 1957. 't Is zeer juist gezegd...” Van dit kerkverband zegt Doornbos in zijn boek schone dingen.

Waar Doornbos wel en zelfs met hartstocht tegen strijdt is de ontaarding van het kerkverband zoals deze vooral in onze dagen overal is te constateren. En daarvoor kunnen we hem alleen maar dankbaar zijn. Want wat is er in de Hervormde en in de synodaal-Gereformeerde Kerken van geworden? En welke gevaren bedreigen in dit opzicht onze kerken!

In verband met dit laatste wijst Doornbos b.v. op de steeds langer wordende duur van de synoden en op nog meer euvelen daarvan. Hij citeert met het oog daarop wéér Prof. Deddens. We lezen op blz. 159: „Prof. Deddens geeft een hele reeks van opmerkingen en aanwijzingen die zeer behartigenswaardig zijn en waarvoor ik hem dankbaar ben... Hier zijn ze: „Als we de rekening opmaken (van de synode van Enschede — 1955-'56) dan dient gezegd dat deze synode te lang, veel te lang, héél veel te lang heeft geduurd”. Er waren „ouderlingen die noodgedwongen naar hun zaken terugkeerden, waarna hun secundus (of tertius) verscheen, niet zelden om mede kwesties te behandelen waarvan ze niet op de hoogte waren wijl ze het begin niet hadden meegemaakt.” „Er zijn enorme kosten die zulk een langdurige synode met zich brengt.” „We moeten zulke maanden- en maandenlange vergaderingen niet meer hebben. Dat kán eenvoudig niet. Deze weg loopt dood. De wal keert het schip.” „Met de behandeling van appèls in ons kerkelijk leven zijn we langzamerhand een koers gaan varen die niet goed is en ons aan 't eind deed vastlopen.” „Met regels is de hiërarchie nooit te bedwingen: er woont een hiërarchie in ons aller hart. Daarom is het aflaten van hiërarchie vóór alles een zaak van innerlijke gezindheid.” „Buitenstaanders kunnen zich moeilijk voorstellen wat een arbeid door de zee van documenten veroorzaakt werd. Werk waaraan vaak een ervaren advocaat de handen vol zou hebben; maar men kan, men mag daarmee een synode niet opknappen. En het resultaat? Het resultaat van al dit papier was: papier. Papieren uitspraken, papieren synodebesluiten die niet zelden aan felle kritiek onderworpen worden en waar men zich al minder van aan ging trekken.” „We mogen van de meerdere vergaderingen geen half-juridische colleges maken die ten slotte het resultaat van haar onderzoek samenvatten in tal van constatering, overwegingen, uitspraken, besluiten waar een gewoon kerklid niet meer uit wijs kan worden en welke door andere meerdere vergaderingen worden tegengesproken. We moeten van die juristerij af en m.i. terugkeren naar de oorspronkelijke opzet van behan-

deling van appèlzaken". „De meerdere vergaderingen achten zich in de eerste plaats **scheidsrechters**". „De kosten van de meerdere vergaderingen zouden zeer belangrijk lager worden." „Een stap buiten 't Woord en we staan in het duister. Terwijl we **wanen** in 't licht te staan en achten dat de ander in het donker doolt. En van ons zelf niet eens blij zijn en tot 't licht komen als we terecht gewezen worden." „Het voortduren van geschillen in de kerk des Heren, jarenlange procedures zijn de Here een gruwel." „De brand van tweedracht, misschien uit enkele vonkjes ontstaan doch niet tijdig gelust, is tot ontheiliging van Gods Naam en tot grote schade der kerken." Het kerkverband „heeft geen orgaan"; dit woord is overgenomen uit het burgerlijk recht, dáár spreekt men van „organen van de rechtspraak" (rechterlijke macht, militair-rechterlijke macht, disciplinaire staatsmacht enz.) wier bepalingen en vonnissen en arresten uiteindelijk door fysieke dwangmiddelen worden gehandhaafd en waarvoor men eenvoudig moet bukken; het kerkelijke „verband" kent geen „machten", ook geen „besturen", alleen meerdere vergaderingen met een beperkte, opgedragen bevoegdheid, haar verleend door de kerken; deze meerdere vergaderingen zijn van de kerken; deze meerdere vergaderingen zijn van de kerken de lasthebbers, gedelegeerden, gecommiteerden, en hun besluiten behoeven de ratificatie der kerken."

De lezer vergeve mij dit lange citaat. Ik nam het over om te doen zien dat Doornbos in deze essentiële momenten geheel homogeen is met Prof. Deddens. En via hem ook weer met het doeleantiek-kerkrecht. Bovendien ontvangt de lezer in dit stuk zo ongeveer een overzicht van de zaken waar Doornbos in het tweede deel van zijn boek: „In-de-kerk zijn, nader op gaat."

Schrijvende over de vraag of in Hand. 15 een synode wordt bedoeld, komt hij geheel zelfstandig tot ongeveer dezelfde conclusie als Prof. Greijdanus in diens studie over dit thema (zie: Dienst, Jrg. blz.). De kerk, zo horen we, „heeft ook een organisatie. De Schrift geeft aan de kerk een organisatie, doch een heel eenvoudige: voor elke groep gelovigen ter plaatse waarze wonen predikanten, ouderlingen en diakenen. Dat is alles wat de Schrift voor de organisatie aan de kerk geeft. Indien men daarbij blijft zal men nimmer de gelovigen uit het oog verliezen en de organisatie die de kerk heeft voor de kerk zelf aanzien". „Eigenaardig is het dat hoe zwakker de kerk wordt hoe meer werk men maakt van haar organisatie. De Rooms-katholieke kerk, de Anglikaanse kerk in Engeland, de Nederlands Hervormde kerk zijn daarvan voorbeelden."

Over het eindeloze appelleren van de éne kerkelijke vergadering op de andere waardoor ook in onze kerken reeds zoveel moeite is gekomen refereert Doornbos zich aan Kuyper. Kuyper schreef zo lezen we op blz. 135 „Eindeloze appèl dient tot niets. Regel moet zijn één appèl in elk geding. Meer is nergens regel. Meer verzwakt de zenuw van het recht en vervalst de rechtstoestanden. Van de zaken ter eerste instantie in de classis aangebracht moet er appèl zijn in de provinciale synode; en van de zaken die begonnen zijn in de provinciale synode moet er appèl zijn op de synode-generaal. Dan staat het voor allen gelijk en heeft ieder één appèl". Hadden de meerdere vergaderingen — zo voegt Doornbos aan deze woorden toe — dit zo maar gedaan. Maar het is al gewoonte geworden dat iemand die zijn zaak aan de classis heeft voorgelegd en daar geen gelijk heeft gekregen van synode tot synode gaat en daar gehoor vindt als had er nooit een scheidsrechter gesproken. En ook willen meerdere vergaderingen niet zijn als scheidsrechter wiens werk is afgelopen met het doen van een uitspraak, maar willen ze pressen om zich aan de uitspraak te houden en kerkeradje spelen. En vandaar veel ellende."

Ten aanzien van de formulering van veel synodebesluiten merkt Doornbos het volgende op: „Een besluit is meermalen opgesteld in de oude trant: kennis genomen hebbende, constaterende, overwegende, en dan eindelijk „het besluit als zodanig", om met Kuyper, de oude, te spreken. En dat alles samengeperst in één lange volzin. Voor mevrouw Bosboom en Potgieter — indien ze nog leefden — om jaloers te worden. Ik zeg niet, dat het stuk van de synode onleesbaar is, maar er is tijd voor nodig om het te lezen, en goede wil, en geduld, en ook vaardigheid in het uitpluizen van ambtelijke stukken. 't Is echt het ambtenarenwerk gevolgd. Ik zou wel eens willen weten hoeveel predikanten en ouderlingen het stuk lezen. 't Zal wel zo gaan dat men zich tevree stelt met het gerucht er over, en dat men het aan een paar broeders overlaat om eens uit te pluizen, wat de synode nu precies zegt. Waar zijn we in ons kerkelijk leven beland? Daar, waar het evenals onder het kanonieke recht, nodig is om zich door rechtsgeleerden te laten bijstaan, wanneer men met stukken van een synode te doen heeft?"

Doornbos wijst in verband met deze juridische synodetaal op het synodaal convent van 1887. „Neem dan eens ter hand de acta van 1887. Welk een verademing! Men neemt ze en leest, en men leest geboeid verder. Wat hebben die

mannen kort en duidelijk kunnen zeggen wat ze wilden. Niemand die hun rapport leest behoeft te vragen: „Wat bedoelt u hiermee? En wat is de zin van die uitdrukking?" 't Is alles gezegd in een taal die voor ieder verstaanbaar is. Hoe hebben die mannen in vier dagen zoveel kunnen doen?" Een van de oorzaken waardoor deze synodeleden in zo korte tijd konden klaar komen met het zeer gewichtige en omvangrijke agendum van die vergadering was volgens Doornbos deze, „dat de broeders beslagen ten ijs gekomen zijn en niet samengekomen zijn als een commissie van onderzoek naar een zaak waarvan nog geen van de leden der commissie het rechte weet..." Zij hadden „de zaken reeds onder de knie en daarom konden ze kort en bondig in een minimum van tijd zeggen hoe het met de zaken stond... Ze kwamen niet samen als een commissie van onderzoek om antwoord te geven op alle mogelijke vragen aangaande kerk, staat en maatschappij. Daar is een synode niet voor, nu evenmin als toen."

Een synode, zo onderwijst Doornbos verder, „is een vergadering van gewone predikanten en gewone ouderlingen bij wie het meer aankomt op wijsheid en geloofstrouw dan op uitgebreide kennis van het in de loop der eeuwen gegroeide zogenaamde kerkrecht."

De Joden hebben de Schrift aangevuld met allerlei bepalingen over allerlei gevallen, „want dat te doen zit de mensen van ouds in het bloed, en naar mate men minder bij de Schrift leeft, heeft men meer behoefte aan inzettingen van mensen. Maar de generale synode van de gereformeerde kerken moet zich er voor wach-

Ik moet nu ophouden met het aanduiden van de inhoud en het karakter van Doornbos' boek. Als slot van deze bespreking wil ik nog een paar opmerkingen maken die bij het lezen als van zelf bij mij opkwamen.

Terecht schrijft Doornbos dat de Schrift weinig of geen aanwijzingen geeft over de wijze waarop, de vorm waarin de kerken met elkaar het contact als verwerkelijking van het boven omschreven kerkverband moeten oefenen. Maar graag zou ik gezien hebben dat Doornbos er op gewezen had dat deze kontaktoefening van de kerken, omdat ze alle tot het lichaam van Christus behoren, door Christus wordt **geëist**. Greijdanus wijst daar steeds op. Als Doornbos er voorts tegen opponeert dat het kerkverband een kerkenbond zou zijn omdat een bond zonder bondsbestuur ondenkbaar is, dan kan men daartegen opmerken, dat men er vroeger steeds van sprak dat de kerken **foederatief** waren verbonden. Dat wil zeggen in een **verbond** waren verenigd. En een verbond zonder bestuur is niet alleen heel goed denkbaar, maar komt ook met terdaad heel dikwijls voor. De idee bond sluit niet noodzakelijkerwijs de idee bestuur in. Schrijvend over de taak van een synode heeft Doornbos groot gelijk als hij opmerkt dat een synode niet op verzoek van een of andere instantie een of andere psalmberijming, b.v. die van Willem de Merode of Camphuysen of Vondel moet gaan toetsen. Maar geheel anders wordt het als in de kerken de begeerte naar een nieuwe betere psalmberijming leeft en er een gepubliceerd werd die algemeen wordt gewaardeerd en allerwege schijnt ingevoerd te zullen worden. Is het dan niet echt gereformeerd als de kerken dan, ook met het oog daarop er aan denken dat het kerkverband dient tot onderlinge voorlichting, raad en hulp en men daarom **gezamenlijk** de zaak wil en gaat bekijken? Vooral als elke kerk zo kerkelijk denkt dat ze zegt: ik wil niet op eigen houtje en voor mij alleen een nieuwe psalmberijming invoeren! Die zaak is van zulk een belang dat ik deze alléén wil behandelen in overleg met alle zusterkerken. En is het nu mis dat ze dan die zaak op de synode brengen? Ik geloof daar niets van. En waarom zou iedere kerk afzonderlijk de toetsing van zo'n berijming ter hand moeten nemen? Gezamenlijk werken geeft vooral bij een zaak als deze grote tijdsbesparing. Graag zou ik ook gezien hebben dat Doornbos er op had geattendeerd dat de hiërarchie altijd begint in de **plaatselijke** kerk. Kuyper heeft er meermalen op gewezen, dat dominocratie het begin én het beginsel is van de kerkelijke hiërarchie. Wat Doornbos' artikel over het convent van Wezel betreft — ik ben daardoor nog niet overtuigd! Er is in ieder geval in Wezel iets „gedaan". Wat is er nu „gedaan" in Wezel? Alleen maar dat schrijven van het stuk? Ten aanzien Doornbos' boeiende studie over het Independentisme kan ik niet zelfstandig oordelen. Wel herinner ik mij dat en Greijdanus en Deddens meermalen opmerkten dat men in Nederland daarvan geen juist beeld had gevormd! Misschien komt nog wel eens een brede studie daarover. Wat Doornbos daarover in zijn boek schrijft moge daarvoor een stimulans zijn!

De opmerkingen die ik maakte doen evenwel in het minst niet af van de grote waardering die ik voor dit werk koester. Doornbos heeft ons daarin veel goeds geschonken. Ik hoop dat ieder het zal lezen en vooral overdenken. Zonder vooringenomenheid en kritisch. Napraten en bij leuzen leven zijn de dood voor de kerk. En tegen dit euvel is Doornbos' boek een kostelijke medicijn.

Laat ik ten slotte nog mogen zeggen dat het boek van ds Doornbos op een unieke wijze is ontstaan. Zoals ik reeds schreef: het is een bundeling van kerkbodeartikelen. Deze bundeling is evenwel het werk van al de collega's binnen het classicaal ressort, waartoe de kerk die ds Doornbos dient, behoort. Schittert niet in zo'n samenwerking welke tot doel heeft de arbeid van een zeer gewaardeerde oudste collega dienstbaar te maken aan alle kerken en kerkleden het echte kerkverband op een wijze die tot jaloersheid verwekt? C. V.

GEREFORMEERD KWEESKHOOLONDERWIJS

Reeds geruime tijd bestaan er plannen tot het oprichten van een landelijke vereniging voor gereformeerd kweekschoolonderwijs. Op de laatst gehouden sluitingsavond van de G.G.O. in Enschede gaven zich spontaan een 100-tal personen voorlopig als lid op. Thans is het zover, dat de oprichting officieel kan plaats vinden. Dit zal gebeuren op de oprichtingsvergadering, die D.V. gehouden zal worden op donderdag 27 december 1962 te Amersfoort.

De Stichting Gereformeerde Onderwijzersopleiding heeft deze oprichting voorbereid en hopelijk kunnen er op die vergadering zaken gedaan worden ten aanzien van statuten, organisatie, bestuurssamenstelling e.d.

De heer **J. Hoogland**, hoofd der Geref. School te Hattum hoopt te spreken over het onderwerp: „40 x 30 x 5 x 12".

Het slotwoord zal gesproken worden door **Ds. A. Veldman** van Rotterdam-Delfshaven.

Voor deze vergadering worden alle brs. en zrs. uit het gehele land uitgenodigd, die belangstelling hebben voor het Gereformeerd kweekschoolonderwijs. Ook de correspondenten en contribuanten van de G.O.O. willen wij gaarne op deze dag ontmoeten. De vergadering wordt gehouden te Amersfoort in restaurant „De Oude Tram", Stationsplein 4. Aanvang 10.30 uur v.m. Wij stellen ons voor dat de vergadering ca. 4 uur n.m. is afgelopen.

Wij hopen, dat wij op die dag een goede vergadering zullen hebben, waarop wij met elkaar de zaak van het gereformeerd kweekschoolonderwijs een grote dienst kunnen bewijzen.

Dus brs. en zrs. tot 27 december a.s. te Amersfoort.

Namens Stichting G.O.O.
Jac. van der Kolk, secretaris.

KERKNIEUWS

Beroepen te Kantens: J. W. Beekman te Arum.

Tweetal te Leeuwarden: D. Deddens te Marienberg en J. F. Hey te Drachten.

Kerkbouw. De Geref. Kerk van 's-Hertogenbosch nam een nieuw kerkgebouw in gebruik. Onderscheidene geschenken werden daarbij aangeboden. Architect was de heer G. Kliphuis te Amsterdam. Bouwers: N.V. Aannemersbedrijf P. G. Nijssen te Rosmalen.

Kerkdiensten te 's-Graveland en Kortenhoef. Uitgaande van de kerk van Hilversum zullen vanaf heden kerkdiensten belegd worden in Kortenhoef, Emmaweg 26. Zulks vooral met het oog op de daar verwachte uitbreiding.

Zending. Gehoord de eenstemmige berichten en gehoord de eenstemmigheid van de gemeente en van het College Gedeputeerden voor de zending besloot de Raad van de Geref. Kerk van Enschede-N. kand. J. A. van der Velden bij acclamatie te beroepen als dienaar des Woords voor de missionaire dienst op West-Nieuw-Guinea.

Orgel. De kleine gemeente van Oosterbeek bracht in één week een bedrag bijeen waarvoor een Carl-Stock-orgel kan worden gekocht.

Legaat Theol. Hogeschool. De Theologische Hogeschool ontving als mede-erfgename van wijlen Mej. A. D. Quist te Hoogeveen de som van f 5.222.12.

Adressen: ds F. van Deursen Appeltuin 10, Baarendrecht, tel. 01806-2731; **Pijnacker** scriba Geref. Kerk: L. de Vries, Nieuwkoopse weg 37, Nootdorp; **Baarn:** scriba Geref. Kerk F. Huycklaan 50, tel. 3263, penningm.: A. C. Bouwman, Sophialaan 79, tel. 4981; penning. diakonie J. v. de Vlies, Bremstraat 49a.

GEREF. KERK VAN ROTTERDAM-Z.

Uitgifte van f 160.000.—, 3³/₄% - 40 jaar obligatie-lening in stukken van f 100.—.

De opbrengst van de lening dient ter financiering, van een te stichten kerkgebouw. Inschrijving op voorwaarden van het prospectus, gepubliceerd in het Geref. Gezinsblad van 17 dec. '62, staat open tot uiterlijk 31 januari 1963 tegen de koers van 100%. Stortingsdatum 1 april 1963. Prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij Commissie van Beheer p/a

Dhr. M. Verkuil, Slaghekstr. 112a, Rotterdam-25.

**HET VOLGEND NUMMER VAN „OPBOUW"
VERSCHEIJNT 4 JANUARI 1963.**